

УДК 721.011+378.1

Л.Г.Бачинська,

канд.арх, професор (КНУБА)

РОЛЬ ЦИКЛУ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У НАВЧАННІ АРХІТЕКТОРА

За багаторічною практикою та нормами структурування навчальних планів цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки є обов'язковим для будь-яких напрямів вітчизняної вищої освіти, що дозволяє сформувати фахівця як людину з широким кругозором, здатним уявляти свою професійну діяльність у загальній системі знань і життєдіяльності людей та враховувати інтеграційні процеси у галузях знань. Те, що для фахівця будь-якої спеціальності являє собою необхідний мінімум (українська та одна з іноземних мов, історія України, економічна теорія, філософія, політологія), у підготовці архітектора відіграє основну роль, будучи фундаментом, на якому базується уся складна багатопрофільна конструкція архітектурних знань.

По суті структура діючого навчального плану має основні складові, що нерозривно зв'язані між собою: *цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки* містить і професійно-орієнтовані дисципліни, що безпосередньо впливають на виучку архітектора, такі як культурологія і мистецтвознавство, історія архітектури і містобудування, і становить на рівні бакалавра 22,34% від теоретичної частини; *цикл природничо-наукової підготовки*, серед дисциплін якого лише вищу математику та основи теорії споруд певною мірою можна віднести до тих, що мають опосередкований вплив на підготовку архітектора (див. рис. 1), - 19,8%; *цикл професійної та практичної підготовки* загалом становить 35,1% і розпадається на дві частини: архітектурно-проектних (25,32%) та інженерно-будівельних (9,8%) дисциплін; частка *вибіркових дисциплін за вибором ВНЗ та студентів* загалом становить 22,8%.

Архітектурне проектування є основним предметом професійної і практичної підготовки студента-архітектора, оскільки навчання архітектурному проектуванню разом з опануванням блоку теоретичних знань і засобів зображувальної культури є головною метою навчання, тому сукупно з часткою, що припадає на вибірковість, воно складає 26,8%. Отож, і гуманітарний цикл, і архітектурне проектування становлять приблизно четвертину від усього обсягу теоретичного навчання і співвідносяться між собою, як 9:10 (відповідно частка архітектурного проектування - більша).

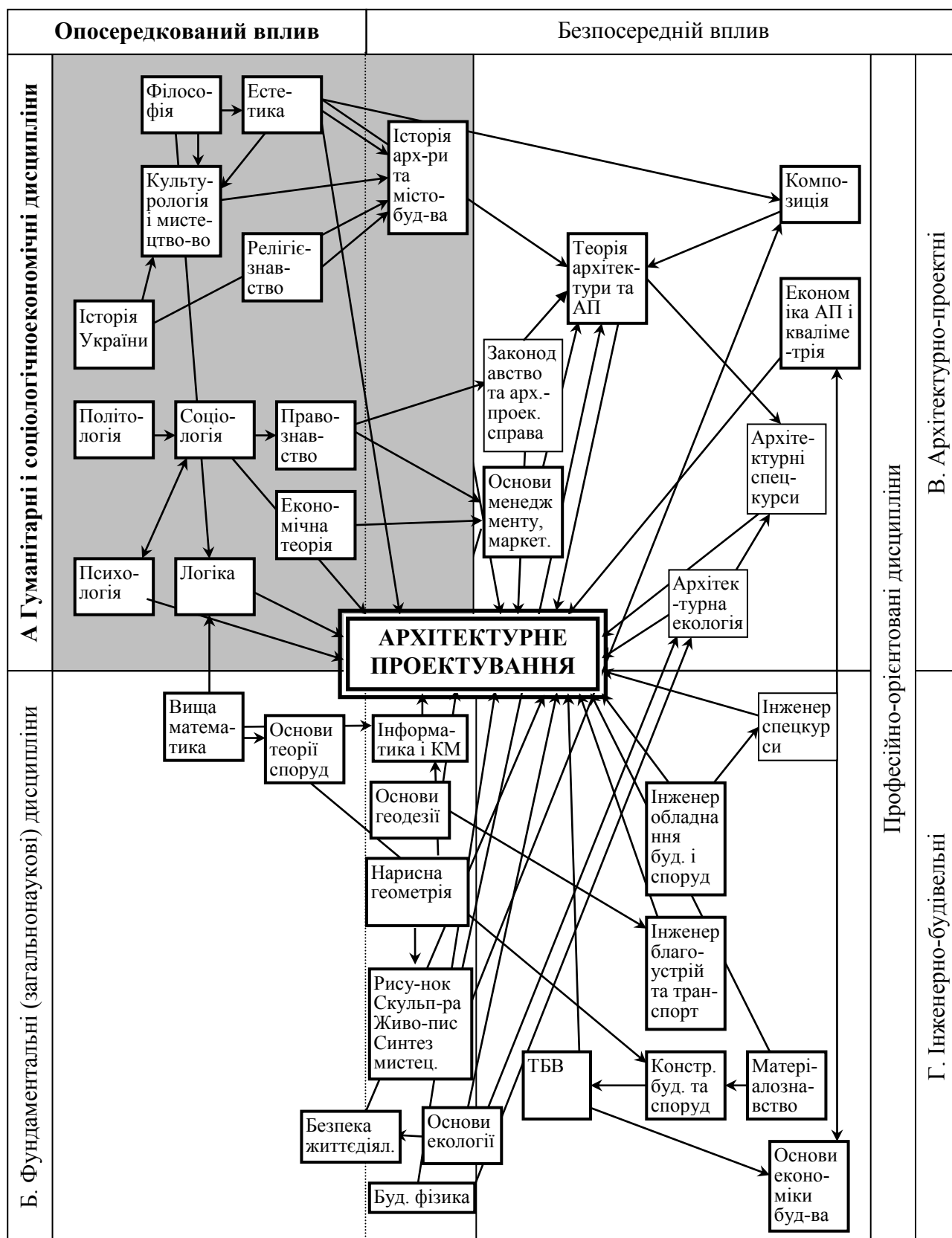
Усі предмети навчального плану утворюють логічно зв'язані послідовності, забезпечуючи теоретичну і практичну підготовку, кінцевий результат якої – засвоєння методів та навичок архітектурного проектування. При цьому гуманітарний цикл за діючим навчальним планом більшою мірою

об'єднує дисципліни, котрі на перший погляд не можна прирівняти до професійної підготовки. Це, скажімо, - політологія, релігієзнавство, філософія, економічна теорія, правознавство тощо (які, до речі, не вивчають у європейських та ближньоазійських країнах, де навчаються за європейськими програмами, і особливо за Болонської системи). Через це, виходячи із зазначеного вище, слушною є пропозиція МОНУ зі скорочення гуманітарного циклу, спрямованості його на *українізацію гуманітарної підготовки* з чітким визначенням блоку, сформованого знаннями національних мови, історії та культури, але одночасно виокремленням затребуваних кожним фахом гуманітарних знань у варіативну частину навчального плану.

З цієї точки зору розглянемо: 1) складові навчання архітектурному проектуванню; 2) блок потрібних для архітектурної підготовки гуманітарних дисциплін відповідно до діючого навчального плану; 3) якісний рівень впливу кожної гуманітарної дисципліни на окремі складові архітектурного проектування; 4) сутність цього впливу. Останній пункт є найважливішим через те, що за умов збереження певного предмету у навчальному плані, дозволить: а) визначити придатність прийнятої робочої програми до професійного навчання; б) відкоригувати її за необхідністю відповідно до вимог.

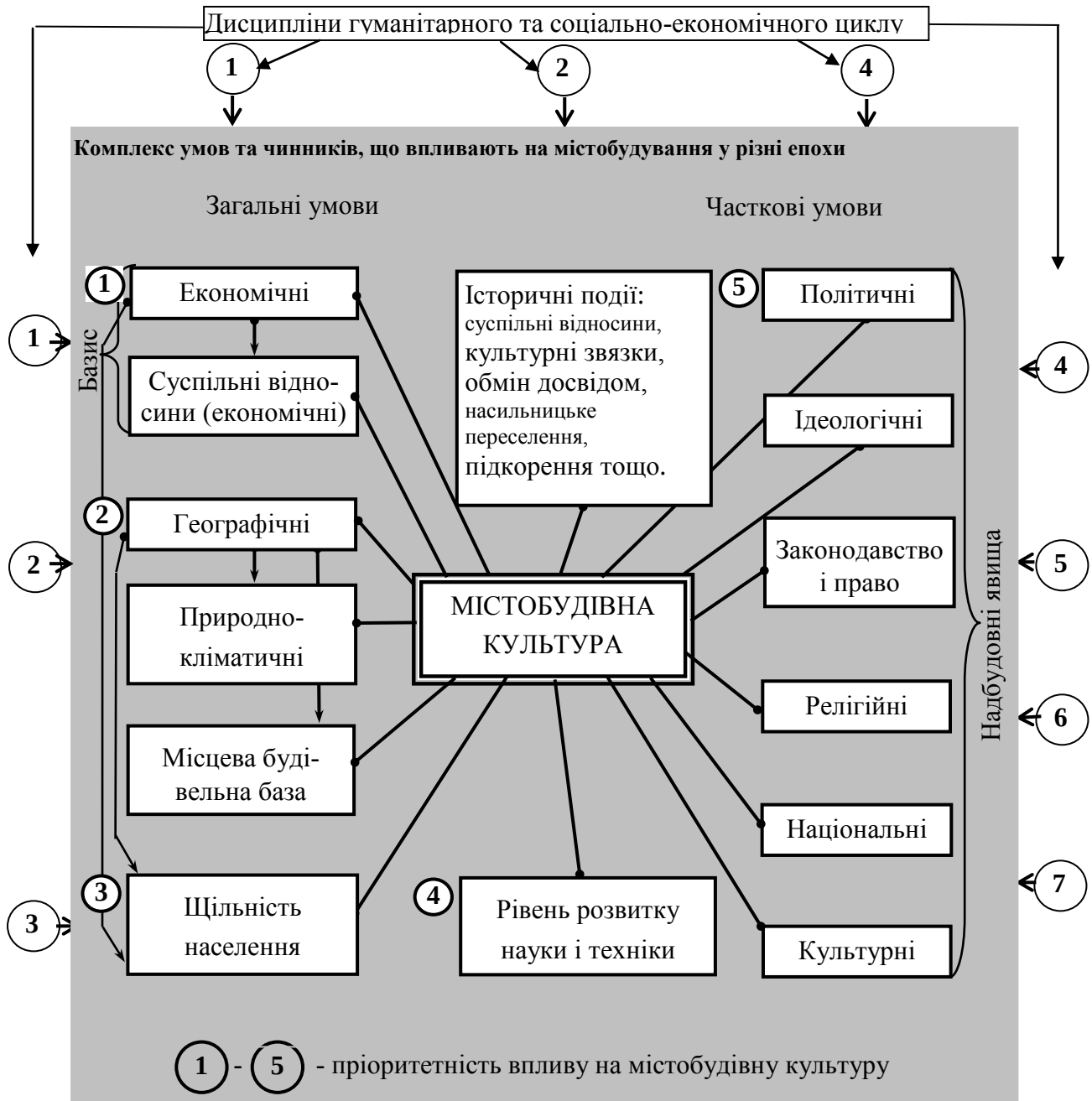
На рис. 1 подана приблизна умовна схема розташування дисциплін по циклах навчання згідно їх впливу на архітектурне проектування, де усі предмети зв'язані логічною послідовністю та розподілені на дві групи залежно від опосередкованої чи безпосередньої дії на цю дисципліну. Цикл гуманітарної підготовки утворює консеквентні ланцюжки, що так чи інакше зорієнтовані на професійну теоретичну підготовку архітектора і майже повністю знаходяться у зоні опосередкованого впливу. На рис. 2 як приклад наведена схема умов та чинників, що впливають на містобудування у його історичному розвитку (інформація відзначена сірим кольором). Навколо чинників вказані гуманітарні дисципліни, котрі постачають студентам знання для розуміння суті певного чинника, показників його дії та характерних рис його прояву у містобудуванні.

Архітектурне проектування у широкому значенні цього поняття (*як процесу створення штучного середовища для суспільної життєдіяльності*, що уміщує потреби державного, соціального, населенського, соціально-групового, родинного та індивідуального рівнів) можна розподілити на такі необхідні складові: 1) знання і застосування законів і тенденцій суспільного розвитку; 2) теоретичні професійні знання; 3) оволодіння методологією архітектурного проектування; 4) уміння отримувати і використовувати інформацію для її обробки та вживання в архітектурному проектуванні; 5) широке застосування різноманітних засобів архітектурного проектування; 6) самий процес архітектурної творчості і створення проектною документації.

Умовні позначки: - дисципліни навчального рівня "бакалавр";
 - дисципліни навчального рівня "спеціаліст-магістр";
→ - міждисциплінарні зв'язки

Рис.1. Зв'язок дисциплін навчального плану "Архітектура будівель і споруд" з архітектурним проектуванням

Перелік

дисциплін гуманітарного та соціально-економічного блоку,
що необхідні для вивчення Історії містобудування:

1 – Економічна теорія;	2 – Суспільна історія;
3 – Соціологія;	4 – Політологія;
5 – Правознавство;	6 – Релігієзнавство;
7 – Культурологія	

Рис. 2. Приклад впливу дисциплін гуманітарного та соціально-економічного циклу на вивчення Історії містобудування

Розглянемо, дотримуючись черговості відповідно до діючого навчального плану, з якими частинами архітектурного проектування, наскільки та згідно яких проблем та питань, поєднана кожна дисципліна з циклу гуманітарних та соціально-економічної підготовки.

Аналіз усього блоку гуманітарних предметів показав, що: 1) вони розподіляються на дві групи: перша містить теоретичні знання в галузі суспільного розвитку, друга – ті, що зв'язані з практичною діяльністю архітектора; 2) більша їх частина, крім мов та історії архітектури і містобудування, обіймає *знання із законів і тенденцій суспільного розвитку* (рис. 3, А), котрі, незважаючи на опосередковану їх дію на процес архітектурного проектування, конче необхідні архітектору. Тому що вони надають йому чітку уяву про національні, історичні і культурні процеси, про існуючу політичну систему з її законодавством та правом, народжену нею пануючу ідеологію, яка знаходить відображення через людську свідомість у формуванні естетичного ідеалу, естетичних поглядів і реалізується в композиції забудови, наборі затребуваних суспільством громадських споруд, їх структурі, зовнішньому вигляді тощо, і навіть у матеріалах та конструкціях, що застосовуються. Ці знання допомагають вивчити методи і способи мислення і практичної діяльності людей і простежити їх відображення в історії людства; сприяють визначенню соціально-економічних систем і економічних потреб, розгляданню проблеми людини, її психології і релігійних переваг індивіда і соціуму, особливостей соціальної структури населення, напрямків розвитку культури тощо, тобто усього того, що є *безпосереднім вихідним матеріалом для проектування* (див. рис. 3, Б).

Отож, вивчення законів і тенденцій суспільного розвитку дає розуміння архітектору *якісних параметрів того суспільства, для якого він виконує замовлення*, оскільки архітектор, всмоктуючи суспільні потреби і будучи їх носієм і виразником, створює не стільки твір мистецтва¹, скільки об'єкт, призначений для забезпечення нормальних умов життєдіяльності людей.

Крім того, весь блок гуманітарних дисциплін, крім мов, національної історії і політології, можна віднести до *теоретичних знань, потрібних для архітектурного проектування*. Це питання соціології особистості, родинних відносин, психології поведінки людини у просторі і сприйняття нею простору та об'єктів архітектури, естетична свідомість й можливості і способи естетичної оцінки оточення, відбиття релігійних поглядів на суспільній діяльності, нарешті, застосування основ законодавства і права у професійній сфері.

Частина дисциплін гуманітарного блоку корисна: а) в опануванні *методології архітектурного проектування*: це методи сучасної філософії

¹ А більшість архітектурних проектів ним не являється.

А. Вплив циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки на складові АП

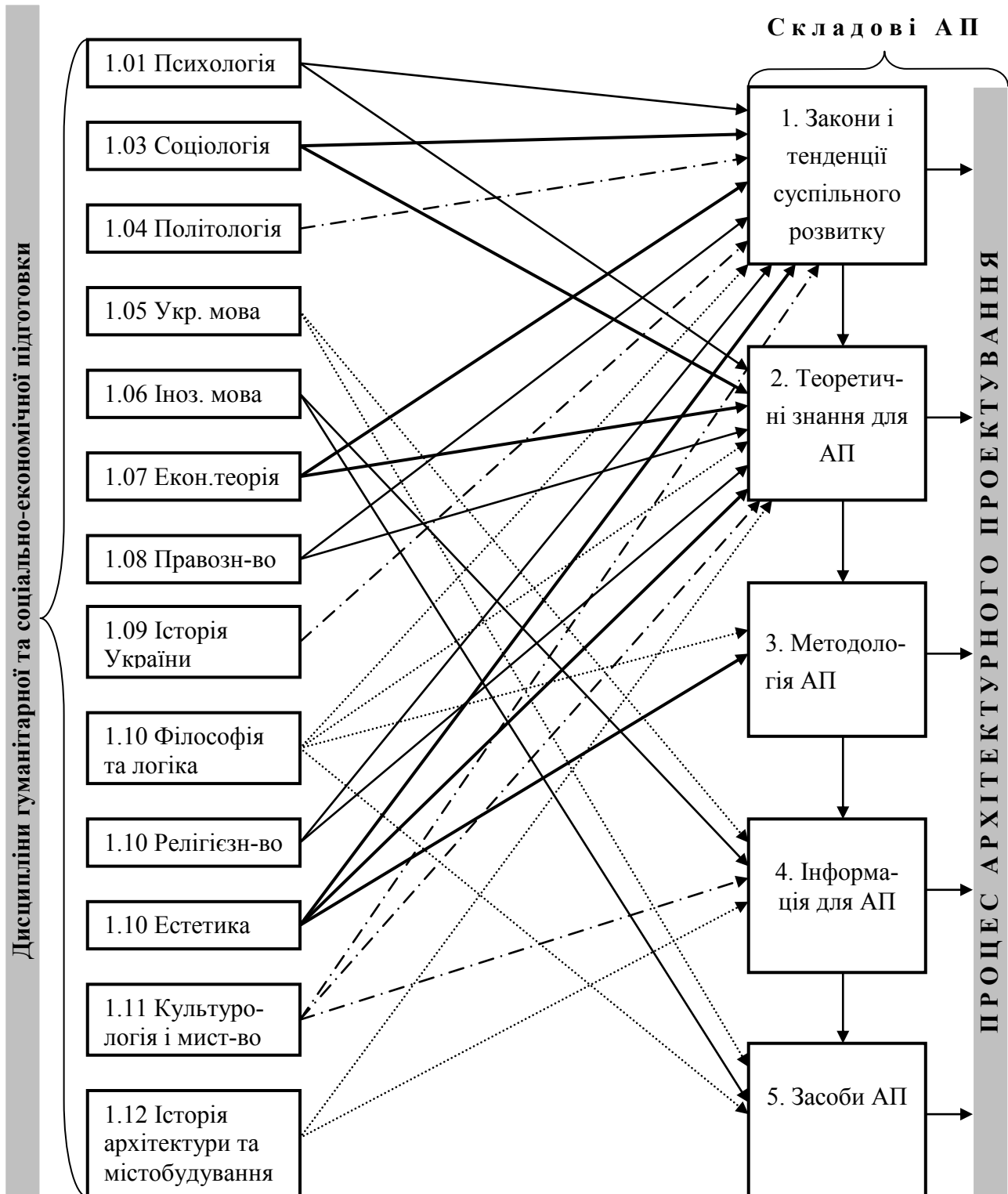

Рис.3. А. Вплив дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки на архітектурне проектування

Б. Дисциплінарні аспекти, необхідні для архітектурного проектування

Складові АП

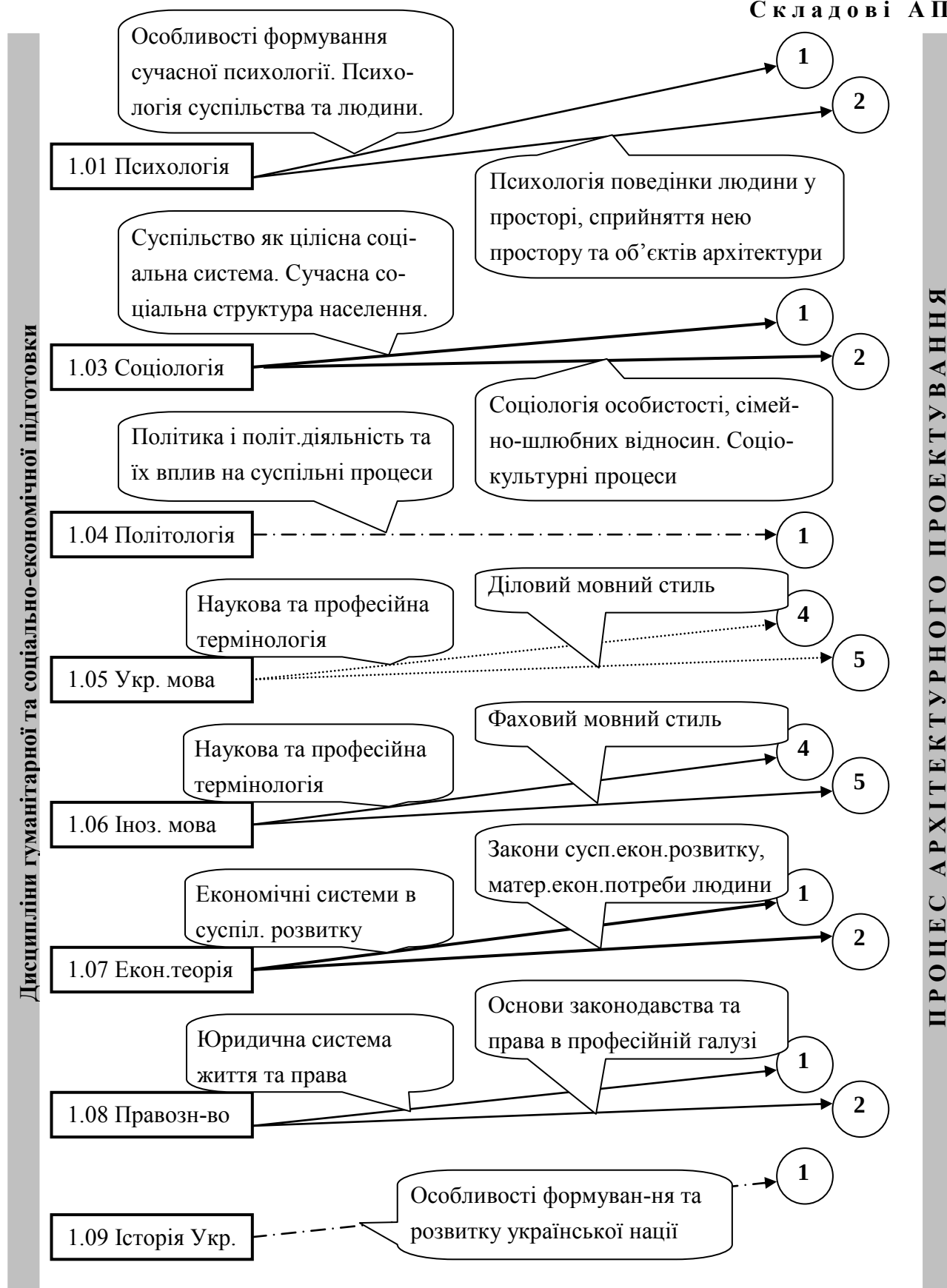

Рис.3. Б. Вплив дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки на архітектурне проектування

Б. Дисциплінарні аспекти, необхідні для архітектурного проектування

Складові АП

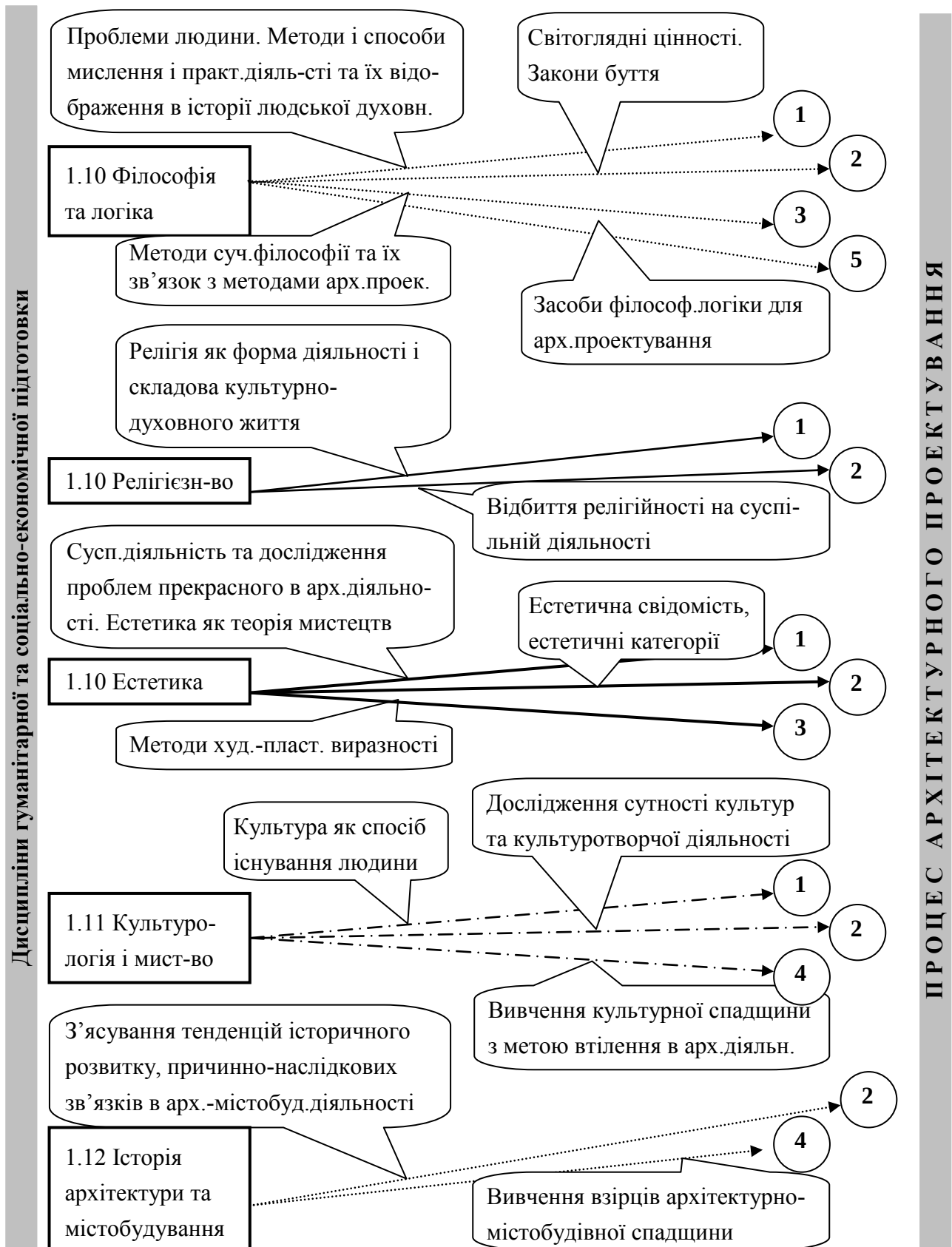

Рис.3. Б. Вплив дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки на архітектурне проєкт

(включаючи і логіку) та їх зв'язок з методами архітектурного проектування, методи художньо-пластичної виразності, що вивчаються естетикою; б) *в отриманні інформації, потрібної для архітектурного проектування*: тут важливими є наукова та професійна термінологія, знання якої одержуємо з національної та іноземних мов, засвоєння напрямів розвитку культури як єдиної системи духовної спадщини народів, вивчення взірців мистецтва, архітектури і містобудування; в) а також опануванні *засобів архітектурного проектування*, одним з яких є засоби філософської логіки, важливі для формування логіки архітектурного процесу, та мови – національна та іноземні – для опису проектного вирішення (рис. 3, Б).

Таким чином, цикл гуманітарних та соціально-економічних дисциплін у його сучасному вигляді є *невід'ємною і важливою частиною теоретичного навчання архітектора*, котра формує систему і комплекс основоположних світоглядних постулатів, на яких стоїть уся споруда теоретичної підготовки.

Як зазначено на початку, відповідно з наказом МОНУ № 642 від 9.07.2009 цикл гуманітарної освіти бакалавра архітектури скорочений на 66% (тобто на 2/3). Щоби принаймні почасти зберегти структуру навчального плану і перелік потрібних гуманітарних предметів, архітектурним факультетом КНУБА запроваджені наступні заходи, що відбувалися одночасно з уточненням змісту навчальних програм по певних дисциплінах з метою більшого їх наближення до вимог підготовки архітекторів (див. таблицю).

1. Через те, що у гуманітарному блоку дисципліна “Культурологія і мистецтвознавство” перетворена на “Історію української культури” в обсязі 2 кредити ECTS (при цьому втрачені розділи “Світова культура і мистецтво” та “Українське мистецтво”) запропоновано “Історію української культури” замінити на “Історію української культури та мистецтва”, збільшуючи загальний обсяг до 4 кредитів. В цикл професійної та практичної підготовки ввести новий предмет “Історія світової культури та мистецтва” обсягом 4 кредити ECTS та перенести з гуманітарного блоку у колишньому обсязі “Історію архітектури і містобудування” (12 кредитів ECTS). Обидві частини з історії культури розподілити між двома кафедрами, де є відповідні фахівці.

2. Оскільки за наказом МОНУ припускається включення низки гуманітарних дисциплін у вибіркового блоку з об'ємом кожної у 2 кредити та загальною кількістю їх на один індивідуальний навчальний план студента не більше чотирьох (п'яти), запропоновано найважливіші дисципліни підготовки архітектора зберегти у блоку вибіркового за вибором ВНЗ (психологію, соціологію та естетику, кожен у обсязі 2 кредити). Крім того, утворити предмет “Основи духовного та соціально-економічного розвитку” обсягом 2 кредити ECTS, котрий міститиме дві частини: “Основи духовного розвитку суспільства”

Таблиця

**Зміни до навчального плану підготовки бакалавра за напрямом “Архітектура”
відповідно до наказу №642 від 9.07.2009**

Передбачено навчальним планом КНУБА			Зміни за наказом МОНУ			Пропозиції арх.фак-ту КНУБА			
Шифр та назва навчальної дисципліни	К-сть кред.ECTS*	Пілсум.контроль	Шифр та назва дисципліни	К-сть кред.ECTS	Пілсум.контроль	Шифр та назва дисципліни	К-сть кред.ECTS**	Пілсум.контроль	Кафедра
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки									
1.01 Психологія	2,5	Зал.	-			-			Філософ
1.03 Соціологія	2,5	Зал.	-			-			Політ.наук
1.04 Політологія	2,5 (+1,0)	Ісп.	-			-			
1.05 Укр.мова (за профес. спрямув.)	1,5	Зал.	Укр.мова	3,0	Дер. Ісп.	Укр.мова	3,0	Дер. Ісп.	Українозн.
1.06 Іноз.мова (за профес. спрямув.)	7,5 (+1,0)	Зал. Ісп.	Іноз.мова	5,0	Зал. Ісп.	Іноз.мова	5,0	Зал. Ісп.	Іноз.мов
1.07 Економ. теорія	3,0 (+1,0)	Ісп.	-			-			Ек.теорії
1.08 Право-знавство	2,5	Зал.	-			-			Охор.пр.
1.09 Історія України	2,5 (+1,0)	Ісп.	Історія України	3,0	Ісп.	Історія України	3,0	Ісп.	Політ.наук

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.10 Філософія в тому числі: Філософія та логіка Релігійно-во Естетика	5,5 (+1,0) 3,0 (+1,0) 1,5 1,0	 Ісп. Зал. Зал. Зал.	 Філософія - - -	 3,0 	 Ісп. 	 Філософія - - -	 3,0 	 Ісп. 	Філософії
1.11 Культу- рологія і мистецтво- знавство	5,0	Зал	Історія укр. культури	2,0	Ісп.	Історія укр. культури (та мистецтва)	4,0 (2,0+ 2,0)	Ісп.	Політ.наук+рис.жив.
1,12 Історія архіт-ри та містобуд-ня	12,0 (+7,0)	Ісп	-			-			ОАтаАП
Цикл професійної та практичної підготовки									
						Історія архіт-ри та містобуд-ня	12,0 (+7,0)	Ісп	ОАтаАП
						Історія світової культури та мистецтва	4,0 (1,0+ 3,0)	Іспит	Політ.наук+ОАтаАП.
Вибіркові дисципліни (за вибором ВНЗ)									
						Психологія	2,0	Зал.	Філософ
						Соціологія	2,0	Зал.	Політ.наук

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
						Естетика	2,0	Зал	Філософ
						Основи духовного та соц.-економ. розвитку	2,0	Зал	Політ. наук+екон. теор.
Вибіркові дисципліни (за вибором студента)									
5.02 Прак- тикум з ді- лової іноз. мови	1,0	Зал	-			Практикум з ділової іноз. мови	1,0	Зал	Іноз. мов
						Релігієзнавство	2,0	Зал	Філософ
						Філософія творчості	2,0	Зал	
						Культурологія	2,0	Зал.	Укр-ва
						Політологія	2,0	Зал.	Політичних наук
						Східнознавство	2,0	Зал.	
						Політ. системи країн світу	2,0	Зал	
						Технократицизм та сучасне суспільство	2,0	Зал.	
						Інформаційне суспільство та мистецтво	2,0	Зал	
						Соціальна динаміка XX- XXI ст.	2,0	Зал	
						Етнологія (Етнодержаво- знавство)	2,0	Зал.	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
						Економ. теорія	2,0	Зал.	Екон.теор.
						Правознавство	2,0	Зал.	Охор.пр

Примітки: * - в дужках зазначений час на підготовку до іспиту.

** - в дужках зазначений розподіл навантаження за двома кафедрами.

(частина “Релігієзнавства”) та “Основи соціально-економічного розвитку” (“Історія суспільно-економічної діяльності”).

3. Також сформований численний блок вибіркових дисциплін за вибором студента з 20 предметів, який включає решту дисциплін гуманітарного блоку з діючого навчального плану (релігієзнавство, культурологію, політологію, правознавство, економічну теорію), нові дисципліни, що враховують специфіку підготовки і контингент студентів (філософію творчості, інформаційне суспільство та мистецтво, східнознавство) і дисципліни за окремими сучасними проблемами (етнологія – етнодержавознавство, соціальна динаміка XIX-XX ст., технократизм і сучасне суспільство, політичні системи країн світу тощо). Формування останнього блоку дозволить студентові, отримавши комплекс потрібної архітектору гуманітарної підготовки, також обрати одну з цікавлячих його проблем для докорінного вивчення.

Проведення праці з впровадження коректив у навчальний план та робочі програми за ради успішності загальної справи потребуватиме певних сумісних зусиль як з боку деканату, методичної ради факультету, так і викладачів відповідних кафедр.

Список використаних джерел:

1. МОНУ. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра. Галузь знань – 0601 “Будівництво та архітектура”. Київ – 2009.
2. МОНУ. Навчальний план підготовки за спеціальністю 7.120102 “Архітектура будівель і споруд”. Затверджений МОНУ 25.10.2006 р.

Анотація

Розглянуто перелік навчальних дисциплін гуманітарного циклу освіти архітектора та їх зв'язок з архітектурним проектуванням, показано, що цей цикл є невід'ємною частиною підготовки архітектора. В зв'язку зі змінами

структури гуманітарного блоку за наказом МОНУ, наведені пропозиції з коректив навчального плану КНУБА.

Ключові слова: освіта, архітектурна підготовка, гуманітарні дисципліни, архітектурне проектування.

Аннотация

Рассмотрен перечень учебных дисциплин гуманитарного цикла образования архитектора и их связь с архитектурным проектированием, отмечено, что этот цикл является неотъемлемой частью подготовки архитектора. В связи с изменениями структуры гуманитарного блока по приказу МОНУ, приведены рекомендации по коррективам учебного плана КНУСА.

Ключевые слова: образование, архитектурная подготовка, гуманитарные дисциплины, архитектурное проектирование

The summary

The list of educational disciplines of a humanitarian cycle of education of the architect and their connection with architectural designing is considered, is marked, that this cycle is the integral part of training of the architect. In connection with changes of structure to the humanitarian block under the order of Ministry of education and the sciences of Ukraine, are given the recommendations for corrective amendments of the educational plan KNUCA.

Key words: education, architectural training, humanitarian disciplines, architectural designing.